

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ. ЙОГО СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА

Горська С. М.

асистент

Журавель В. С.

студентка

Криворізький національний університет

JEL classification: H63

Протягом останніх років проблема зростання державного боргу є досить актуальною не лише для нашої держави, а й для провідних країн світу. Вона не є новою, але зараз її масштаби є глобальними. За словами нобелівського лауреату Пола-Кругмана, «зростання державного боргу може привести до дефолту», а в менш екстремальних випадках, значна його сума може вплинути на виникнення ефекту витіснення видатків на інвестиційну діяльність та відповідно до зниження темпів економічного зростання країни у довгостроковому періоді.

Що ж слід розуміти під державним боргом? Відповідно до статті другої Бюджетного кодексу України державний борг – це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення. [1].

Традиційно державний борг поділяють на зовнішній та внутрішній.

Зовнішній державний борг – заборгованість держави іншим країнам, міжнародним економічним організаціям та іншим особам. Державний зовнішній борг є частиною валового зовнішнього боргу країни.

Внутрішній державний борг – заборгованість держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам.

Державний борг виникає внаслідок фінансових запозичень держави, договорів і угод про надання кредитів та позик, пролонгації та реструктуризації боргових зобов'язань минулих років. Сукупність боргових зобов'язань держави містить також гарантований державою борг, що виникає внаслідок прийнятих на себе державою гарантій за зобов'язаннями третіх осіб, або прийняті на себе державою зобов'язання третіх осіб. [2].

Яка ж сума боргу для держави є критичною? Відповідно до сучасного бюджетного законодавства загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60 відсотків річного номінального обсягу валового внутрішнього продукту України.

У разі очікуваного перевищення цієї граничної величини Кабінет Міністрів України невідкладно звертається до Верховної Ради України за дозволом на тимчасове перевищення такої граничної величини та подає для схвалення план заходів з приведення загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до встановлених вимог [1].

Державний борг, як уже зазначалося суттєво впливає на соціально-економічний розвиток держави, тому слід дослідити його основні складові та порівняти загальну суму державного боргу з його критичними значеннями. Для здійснення аналізу динаміки державного та гарантованого державою боргу побудуємо аналітичну таблицю 1.

Таблиця 1

Динаміка державного та гарантованого державою боргу України, млн. грн.

Період	Показник				Співвідношення загальної суми державного і гарантованого державою боргу до ВВП, %
	Загальна сума державного та гарантованого державного боргу у тому числі:	Державний борг	Гарантований державний борг	Валовий внутрішній продукт	
на 31.12.2009	316885	226996,3	90907,8	913 345	34,7
на 31.12.2010	432235	323475,4	108827,9	1 082 569	39,9
на 31.12.2011	473122	357273,9	115848,5	1 316 600	35,0
на 31.12.2012	515511	399 218,2	116 292,3	1 408 889	36,6
на 31.12.2013	584 114	479 975,7	104 138,4	1 454 931	40,1
на 31.12.2014	1 100 564	946 819,4	153 744,6	1 566 728	70,2
на 31.12.2015	1 572 180	1 334 271,6	237 908,6	1 979 458	79,4
на 31.12.2016	1 929 759	1 650 830,8	278 927,9	2 383 182	81,0
на 31.12.2017	2 141 674	1 833 709,9	307 964,6	2 982 920	71,8
на 31.12.2018	2 168 627	1 860 496,6	308 130,5	3 558 706	60,9
на 31.12.2019	1 998 275	1 761 369,1	236 906,3	3 974 564	50,3
на 31.12.2020	2 551 936	2 259 231,8	292 703,8	4 194 102	60,8

У таблиці 1 подано статистичні дані за останні дванадцять років, які показують реальну картину боргу України за 2009-2020 роки [2].

Виходячи з наведених даних, бачимо, що сума державного боргу протягом періоду, що аналізується суттєво зростає у 2014 році, майже у два рази порівняно з показником 2009 року, це пов'язано зі значним зростанням видатків на оборону, оскільки саме у цьому році розпочалася анексія Криму та військові дії на Сході країни та недоотриманням 20% ВВП, які раніше давали окуповані території. Максимального рівня сукупний державний борг досяг у 2016 році. Потім відбувається його незначний спад, але у 2020 він знову перетинає критичну межу. (рис.1).

Співвідношення загальної суми державного і гарантованого державою боргу до ВВП, %

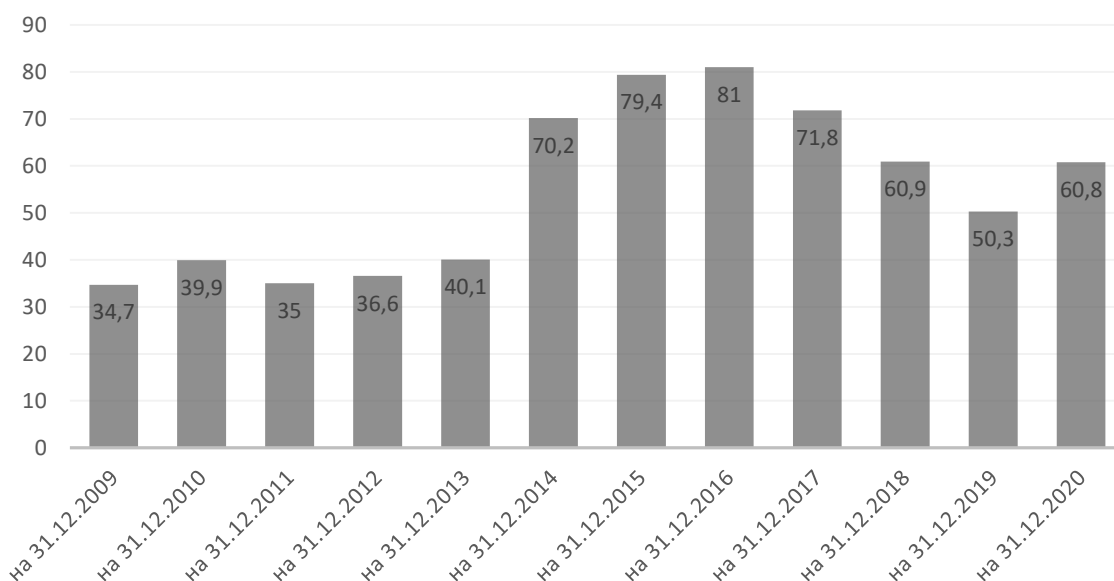

Рис.1 – Динаміка зміни співвідношення загальної суми державного та гарантованого боргу до ВВП протягом 2009-2020рр.

За статистичними даними у 2020 році на одного громадянина України приходить приблизно 61360,38 грн. державного боргу.

Зростання державного боргу у 2020 році пов'язане зі значним зростанням бюджетного дефіциту з 2%ВВП у 2019 році до 5,2%ВВП у 2020, що призвело до збільшення запозичень.

В свою чергу збільшилася сума й зовнішніх запозичень, це більш наглядно видно з рисунка 2, що в свою чергу призвело до збільшення витрат по обслуговуванню боргу.

Динаміка зовнішнього та внутрішнього боргу, млн. грн.

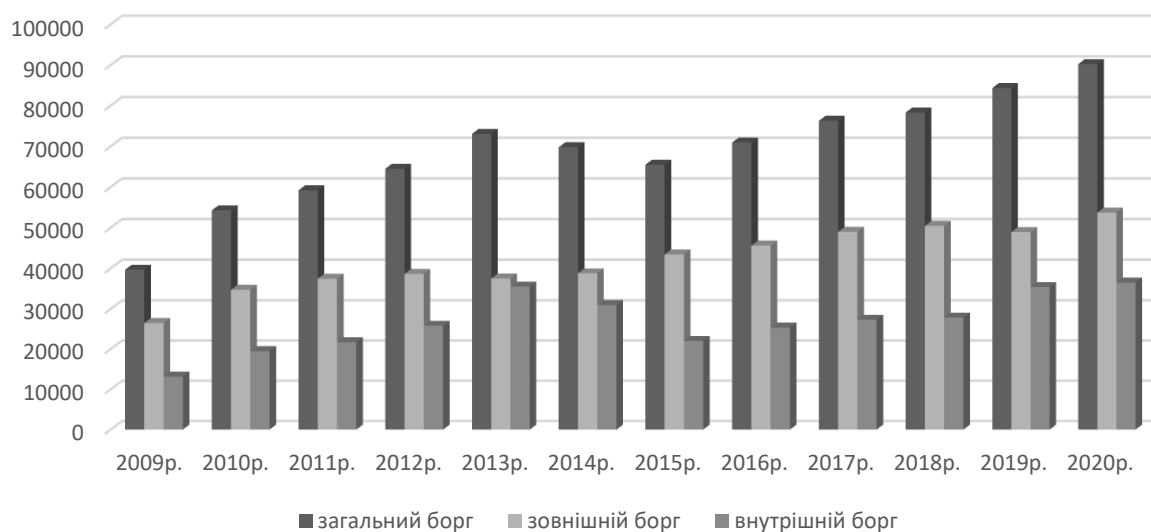

Рис.2 – Динаміка зовнішнього та внутрішнього боргу

Проаналізувавши динаміку державний борг, можна зробити висновок, що внаслідок негативного впливу внутрішніх та зовнішніх факторів та неефективної боргової політики уряду держави, а саме знецінення гривні (що призводить до збільшення боргу та витрат на обслуговування); зниження реального ВВП; зменшення внутрішнього споживчого попиту через інфляцію та безробіття, значний ріст бюджетного дефіциту, внутрішній та зовнішній державний борг України зросли.

Для вирішення цієї проблеми необхідно, на нашу думку, ефективно впроваджувати у виробництво нові інноваційні продукти з високою часткою доданої вартості, які утворять нові ринки, де буде домінувати українська продукція, шукати шляхи здійснення внутрішніх запозичень (зовнішні дорожче), намагатися перейти до бездефіцитного бюджету, а можливо й профіцитного та ін.

Література

1. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 01.01.2021 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n385>

2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2020/>

УДК 336.143.232

УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ДЕФІЦИТОМ

Горська С. М.

асистент

Рижанкова О. І.

студентка

Криворізький національний університет

JEL classification: H68

Держава повинна постійно виконувати свої основні функції: економічну, правову, соціальну, оборонну, екологічну та інші. Для цього їй потрібно мати достатню кількість фінансових ресурсів.

Основний фонд, де акумулюються фінансові ресурси, є державний бюджет, який складається з двох основних складових: дохідної та видаткової частин. В ідеальному випадку вони повинні бути рівними, тоді бюджет вважається збалансованим, але, на жаль, цього становища не завжди можна досягти. У більшості випадках видатки перевищують доходи, тоді виникає таке поняття як бюджетний дефіцит. У багатьох державах він є хронічним явищем.